

De zwarte Duitser

Columns - 11 augustus 2020 - Auteur: Merlijn Schoonenboom

'Afrika, Afrika', zeggen de twee kinderen lacherig tegen elkaar - steeds doch hoorbaar, als we langs hen lopen. We zijn op weg naar het Einstein-huis in het dorpje Caputh bij Potsdam. Schilderachtig is het hier, alsof de tijd er stil heeft gestaan. Maar dat één lid van ons gezelschap zwart is, brengt de dorpsjeugd duidelijk zeer in verwarring.

Het moment is veelzeggend. De man met de zeer Duitse voornaam die hier als 'Afrika' wordt omschreven, vertelt me juist wat hij in zijn vrije tijd aan het doen is. Hij schrijft een roman over een deel van zijn uiterst rijkgeschakeerde familiegeschiedenis: het gaat over Rwanda aan het einde van de 19de eeuw, over het matriarchaat, over dorpsoudsten en over vrijheidsstrijders. Het klinkt allemaal erg ver weg van het Einstein-huis, maar ook dit verhaal is in feite deel van de Duitse geschiedenis; Rwanda was tussen 1884 en 1916 een Duitse kolonie.

Merlijn Schoonenboom

verbindt in zijn maandelijkse column persoonlijke ervaringen met bredere maatschappelijke ontwikkelingen in Duitsland.

Ik wist er niets van, omdat ik er nergens iets over gelezen of gehoord had. Wel heb ik in Duitse musea en boeken veel over de Tweede Wereldoorlog kunnen lezen, zoals ook vandaag weer bij het Einstein-huis, dat negentig jaar geleden een geschenk van de stad Berlijn voor de grote natuurkundige was, kort voordat Einstein vanwege zijn Joodse achtergrond naar de VS vluchtte. Maar dat Duitsland een kort koloniaal verleden had, dat nu nog in het leven van een middelbare Duitser een rol kan spelen, is afwezig in het nationale verhaal.

Voor de romanschrijver-in-spe zelf was dat overigens ook zo. Hij groeide op in een Noord-Duitse stad, met een Afrikaanse vader die ingenieur was en een Duitse moeder die lerares was. De Afrikaanse achtergrond van de vader speelde geen rol in zijn dagelijkse leven; zowel zijn omgeving als hijzelf legde er geen nadruk op. Pas de afgelopen jaren is dit deel van zijn familiegeschiedenis belangrijk geworden; vanwege persoonlijke én maatschappelijke ontwikkelingen.

Maar de schrijver is geen luide activist, hij is een zachtmoedige denker.

Heel journalistiek zeg ik hem dat zijn roman nu natuurlijk ook mooi bij de actualiteit past. Tenslotte heeft het debat rond Black Lives Matter het thema van het westerse koloniale verleden ook in Duitsland op de voorgrond gebracht. Maar de schrijver is geen luide activist, hij is een zachtmoedige denker. Hij zegt: 'Ik had gewoon het gevoel dat dit verhaal nu geschreven moest worden'.

Hij heeft gelijk: het huidige gepolariseerde debat, met zijn beschuldigingen over en weer, doet bijna vergeten waar het eigenlijk om zou moeten gaan. Binnen een multiculturele samenleving moeten ook de verhalen van andere groepen dan alleen de meerderheid in het nationale verhaal worden opgenomen. De nationale geschiedenis wordt niet geschreven door één etnische groep; ook de verhalen van minderheden horen erbij, of dat nu die van de Joden, de Turkse gastarbeiders, of de relatief kleine groep van de Afrikaanse Duitsers zijn.

In Duitsland was het debat hierover de afgelopen jaren minder present dan in voormalige koloniale machten als Frankrijk of Engeland, maar in de literatuur komen deze verhalen steeds meer aan de oppervlakte. Soms zijn ze groot en schokkend, soms klein en curieus, maar ze voegen allemaal iets toe aan het nationale verhaal. In de zomer las ik het lezenswaardige boek 'Brüder' van de Berlijnse schrijfster Jackie Thomae: ze belicht daarin haast terloops het vergeten verhaal van Afrikaanse uitwisselingsstudenten in de DDR. Sommige jongemannen gingen liefdesrelaties aan met Duitse vrouwen, en er zijn meerdere kinderen uit geboren - zoals haar twee hoofdpersonen, en zoals Thomae zelf. Eerst waren ze zwart in de DDR, daarna ineens 'ossi' in het herenigde Duitsland.

Na de eerste stappen in de cultuurwereld moeten deze nieuwe historische invalshoeken natuurlijk nog onderdeel worden van het onderwijs. De verbijsterde jochies in Caputh zijn nog geen tien jaar oud. Ze wonen op 20 minuten afstand van de Duitse hoofdstad met zijn vele culturele gemeenschappen, maar in het voormalige dorp van Einstein is de opvatting van 'Duits'-zijn zeer beperkt gebleven.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/39302/de-zwarte-duitser>